

Маргарита
Ушакова

*Писатель М.Ушаковалан
21 ноябрьыште 70 ий темын.
Уло кумылын саламлена*

Меран поч

Ойлымаш

Нуно останковышто латикымше номеран троллейбусым вучышыла палыме лийыч. Анна Михайловна социальный институтыш заочно тунемаш пуренат, черетан сессийыш толын. Тўшкагудым нунылан огыт пу, садлан ик тылзылан илаш пураш пачерым кычалаш кўлын. Факультетыште пачерыш пуртымо шотышто лўмын пыштен кодымо уверлам да озаштын телефон номерыштым налын, Анна икмынярже деке йынгыртенат ончыш, но келшыше вариантым вигак муаш ыш лий: я тунемме вер деч мўндыррак, я шергыракын йодмышт чарен.

Троллейбус тунам ала-молан кужу жап ыш тол, да тенгылыште шинчыше ўдырамаш дене мутым вашталтыш, кенета шке проблемыжымат почын пуыш. Маруся, лач тыге манаш шўдыш шке лўмжым садыже, ончыч нимом ыш пелеште, Аннам тўткын ончале, вара, лишемше троллейбусым ужын, кынел шогале да пеленже ўжў...

Маруся кок пўлеман пачерыште шкетын илен. Шонго аважым шукерте огыл тоенат, тудлан йокрок лийын. Анна Михайловнам илаш пуртымеке, пачерлан оксам ыш нал. Озавате онкологий рўдерыште рентгенологлан ыштен, каныш кечылаште мўнгыштак массажым мастарын эртарен. Тудын деке шагат коден толыныт, кажне клиентлан посна жап ойыралтын. Кечеш кум енлан гына ыштен. Шергын йодын гынат, тудын деке возалташ кумулан эре лектын. Оксам путешествийыш кошташ поген аныклен. Шкафыште медицине теме дене ятыр книга арален.

Анна Михайловна эмлалташ толшо ик енымат ужын огыл, вет Маруся шижтарен: «Ты жапыште иктаж-кушто кошт, вара толат». Ўдырамаш зачўтлан але экзаменлан книгагудышто ямдылалтын, рефератым возен. Социальный пашалан шочмыжлак чучын, тыршен тунемын. Геронтологий дене, мутлан, тудын ынде чапле консультантше пеленак лийын.

А кастене нуно Маруся дене коктын мутланаш йўратеныт. Мо нерген огыт ойло — икте-весеыштым чот умыленыт. Тўжвал тўсышт денат алакузе икгайла койыныт. Кўлеш вет тыге келшен толаш! Иктыже — тўвыт ялысе, весеже — лач олан шочшыжо: кумло вич ияш Анна Шалимова ден кумло шым ияш Мария Поленова.

Анна арулыкым эскерен, эре мом-гынат ўштеден, мушкеден, «шешке» манме техникет тудын полышкалышыже лийын. Продуктымат налаш кумылын коштын, кочкаш шолташ ўрканен огыл. Икманаш, Маруся тудлан лишыл айдемыш савырнен. Палыдыме ең нуным иктура ужеш гын, йонгылышат лийын кертеш докан.

Ынде каже сессийыш толмыж годым Анна Михайловна вигак Маруся деке корным виктарен, вет тудыжо пачер сравочын вес комплектным студенткылан шкеак кучыктен. Ял гыч мом кертмым костенечлан намийыме продукт дене холодильник темын.

Марусян танг марийже уло. Тудат массажым ыштыкташ коштын. Прапорщик. Йолташ ватыжлан военный клиентше нерген пачер озавате каласкален, конешне. Но Анна Михайловна саде пўрєн дене вашлийын огыл. Поленова ик гана комод ўстелым почынат, тушто улшо шуко меран почым воштыл-воштыл ончыктен. Прапорщикет сонарзе улмаш. Телым саде мотор пушкыдо ош наста деч посна толын огыл. Сувенир семын конден.

Анна йоча годымжо меран поч дене модным шарналтыш — кочаже, пычалым сакен, коремыш чўчкыдын коштын. Теле гоч меран шылан шўрым пукшен.

— Маруся, меран шыл тыланетат келша мо? — йодын Анна.

— Южгунам гына Игорь деч йодам. Пешыжак ом йўрате, — вашештен Маруся. — Ондак таушташлан янлык шылым нумалын. Вара ом йод гынат, толмыж годым семынже сакен конда, — йўкынак воштылалеш ўдырамаш. — Тыланет кўлеш мо? Айда, вес ганалан йодына тугеже.

Но сессий пытен, Анна пашашкыже пўртылын. Социальный паша шотышто специалистлан рўдерыште сомыл ситыше. Пытартыш жапыште отчёт шукемын — кагаз лонгаш йомат. Районыштат чўчкыдын лийман, пўсў йодышым верыштак решатлаш тыршат. Тўрлў конкурслан ямдылалтман. Заочно тунемат гын, посна контрольный-шамыч тыгак жапым йодыт. Кастене сурт сомылка дене шогылтеш. Кугу вольыкшымак огеш кучо, лудым ашна. А пакчаже чапле, лу олмапу да моло вондер. Нунат кид тўкнымым вучат. Латкуд ияш Женя эргыже школын пытартыш классыштыже тунемеш. Армийыш каяш ямдылалтеш, шуко жапым спортлан ойыра.

Лудым пўкташ шынден, кандаш иге лектын. Нуным шокш кўргыш пурген, вес шокш гоч луктын, кажныже сайынак кушкышт манын, йўкан изи мундыра-влакым шупшалын, ниялткален, ўлыкў, авашт деке, колта. Тек кушкыт. Кугу лиймешкышт мочоло але аралаш толашыман, кочкашышт наледыман. Арам огыл вет чарныде кочшо еңым «лудо логар» маныт. Тиде кайык ик ганат ок тем, шонет, эртак кочкаш кычалеш. Телылан вара нуным шўшкылман. Шыл деч посна кочкыш капка гыч лекмешке веле — тунамак мўшкыр шужа.

Шалимован илыме пўртшў ўшанле. Тўжвачла ош кермыч дене опымо пырдыж-влак да кызытсе илышлан келшыше, пу материал дене сўрастарыме кўргў пўлем-влак шинчам куандарат. Аннан марийже, Сергей, вич ий лиеш ынде Новый Уренгойышто вашкеполыш машинам виктара, пашадарже ситыше. Эше йўдвел коэффицентым льгот семын тўлат. Ялыш толын кая, иктаж-могай кўлеш сомылым эргыж дене пырля шуктат, вара адак кудалеш. Анналан марийже палдарен: тудо пырля пашам ыштыше фельдшер дене маленак ила. Ўдырамаш деч посна илаш — шкалан шергырак. Анна чылажым-можым нигўлан ок каласкале. Тудлан кўраныше

ен пошкудыштат, паша коллективыштат уло. Ну и тек! Сергей — суртоза, Анна тудлан ўшанле пелаш да йолташ. Женя ачажым чот пагала, тудын дене кугешна да кугурак Шалимовла кояш төча. Шоналташ гын, көн могай пашаже? Теве ынде кўшыл шинчымашан дипломым кидыш налшаш. Техникумышто погымо шинчымаш ты пашаштыже ситыше огыл, садлан вузыш заочно корным виктарен. Моло илыш тичмаш, коляннышаш уке.

А кызыт нуно Маруся дене келшат. Тунаре уым икте-весе деч пален налыт. Тыгай йолташыже Анна Михайловнан нигунамат лийын огыл. Маруся тудын деке Сагут полкыш унала толеш. Вигак «Мончашет олтена вет?» йодеш. Анна воштылеш:

— Чыталте. Вўргечын мончаш огыт пуро — могыр ок кане. Эрлат кече уло вет. Толынат арнялан, иле тыштак. — Маруся пушентган коремлаште кошташ кумылан.

— Ой! Южшо дене йўштылам, пўртўс дене «темам». Шонанпылым тыгыдемден, мландыш кышкалме ала-мо! Эх, ончычшо кушто лийынат, Аннушка? Омыжат тыште ойыртемалтше. Таче тунаре чапле кином «коваште гоч» ончышым, помыжалтмемат ыш шу.

Кочмаште гына Маруся кывыла: «Тидым огым, тудым мыланем ок лий». Сырам подылын, перемечым кочкаш йўрата. Анна Михайловна шонешталтше тамле, ожнысо семын, умла гыч сырам шке шолта. Суртым газ полшымо дене ырыктыман гынат, Шалимовмыт изирак, но йытыра конгам лўмын оптыктеныт. Кеч-мом ман, а конга шўр деч тамлыже мо уло гын? Теве конгаш кўктен лукмо лудо шылан парентгетым уна ўдырамаш чо-о-от моктен тамла.

— Йўра, йўра! Адак изиш пыште, — воштылеш Маруся.

— «Йўран» вуйжо ок коршто, — шыргыжал вашешта конга воктене шогылтшо Анна, — олаштет тыгай кочкыш ок шоч. Меран почым нумалше прапорщикетшым мом пукшет? Ужшаш ыле — кө тугай. Катман пўян огыл докан?

— Марлан толмем деч вара мыят авай лийшаш деч веле чылажланат тунемынам. Шкемын нимом ончыктен, умылтарен огылат, ен ешыште чуч шинчапун марте чалемам — шып коляненам, ынем ончыкто ыле. Ик гана когылым кўзшташ тарваненам. Енгын укежым ыштынем огыл. Ит воштыл! Чынак. Руаш көргеш (пашаже телым ыле) кылмыше мўйым моклакан-моклакан пўчкеден оптенам. Ну, вет! Когыльо конгаште тўрштылеш, лоч да лоч веле шокта, комжо почылтын — пўрт тич шикш те-мын. Мўй левен да йоген лектын, конга пундашым вара нўжын киенам. Самырык полдыранет тыгай лиялтын. Иктаж-мом мўй дене пырля варе ыле, олмам, мутлан але шерывўчыжым ешаре. Тунаре кужу жаплан Сергейын аважмйт мыйым анекдотын героиньшкыже савыреныт. Йўлмештаралтынам чыла. Черланенам. Авай шкеак эмлен куржтале. Мо колышо шорыкла шинчатым каренат? Тыланетат воштылтыш? — мыскара йўре солык дене йолташ ватыжым лупша Анна Михайловна. — Чечас коремыш мыят миём. Понгымат ала муына.

— Могай тылат кызыт понто? Сентябрьын пелыже шуын, — кидшым «мый пас» маншыла нўлтале Маруся. — Сессийышкет каяш кўлеш.

Лышташ велаш тўналше куэрлаште, тыгыде шопкерлаште коштыч. Жаритлаш йўрышў понгым пел ведра наре садак кондышт.

— Кече эртенат кайыш. Изиш возам, йолем ярныш, — манеш Маруся. — Моло явалам шке ынде ыштылат огыла...

— Кече шичме годым малаш сай огыл — каплан неле лиеш. Кынел! — командым пуа Анна. — Шонто отыл вет!

Эрдене Анна ялыштак ешыж дене илыше Сергейын шўжарже деке миен тольо, кайымыж нерген ойлыш да лудым пукшаш, суртым ончалаш каласен кодыш. Икымше автобус денак Маруся дене коктын олаш кудалыч...

* * *

Ий-влак пуйто куржыт, икте-весеыштым поклат. Женя салтак вургемым нумалеш, чўчкыдын йынтырта. Нылымше курслан чыла экзаменым да зачёт-влакым сдатлен пытарымеке, Шалимова диплом пашалан кыртмен пиже. Мўнгыштў нигў ок мешае, телевизорымат ончымаш уке. Коклан-кок-лан Маруся телефон улмым шарныкта, мутланат. Анна паспортшым олаш монден коден, садак тургыжланаш нимолан — уремеш йомдарыме гай огыл, «Маруся деч нигуш ок лий» манын шоныш. Кў пален мо лийшашым?..

Диплом паша шотышто консультацийыш мийымыж годым Анналан нигуш пурен кошташ жапше уке ыле. Маруся телефоным ала-молан ыш нал, уверым пуыдеак, Шалимова ялыш кудале. Социальный рўдeryштат тургым жап, сурт пеленысе пакчамат эскеренак шогыман.

...Ноябрь кыдалне Маруся йынтыргыш, пеш писын тудын деке мияш кўштыш. Анна Михайловна содоррак тарваныш, пашаште кечым йодо. Пачерыште йолташ ватыже уке ыле. Угыч телефон полшымо дене вашкылым ыштымеке, шўмжў шогалеш, шоныш.

— Оксам мыйыным... палет куштыжым, кае... кевытыш, налде: эрге йочалан пўлекым, одеялым, посна пакетеш чумыро коньяк ден моло кочкышым, эше пеледыш аршаш кўлеш, шергыракым ойыро да тол... перинатальный рўдeryш. Нимоланат ит ўр, пожалуйста. Шке фамилиетым палет вет? Монден отыл? — Шып воштылале трупкаште Маруся. — Тышке толмекет, «Анна Михайловна Шалимова деке толынам, тудым таче выпи-сыватлат» ман. Умылышыч? Действуй!

Нимом шонаш. Анна йолташ ватыжын кўштымыжым шукташ вашкыш, тышке-тушко куржтале да азам ыштыме вер деке такси дене миен шогале.

— А папаша-то где? — пеледыш аршаш ден костенечан пакетым налшыжла йодо Марусям ужатен лекше медсестра.

— Папочка наш зайцев поехал отстреливать. Скоро из заячьих хвостов гирлянды будем вешать, — воштылале Анна Михайловна да йочам пыштыман вўдылкам шке кучен лекте — Марусялан ыш пу. Вучен шогышо таксист каласыме адрес почеш кудале. Эркын. Вашкаш нигуш. Тўн пасажирже — чот изи.

Пачерыш толмеке, ньогалан чызым пукшышат, Маруся, вес пўлем омсам шып петырен, шўдў йодышым ямдылыше Аннан воктеке мийыш.

— ?

— Павел Сергеевич Шалимов — тыйын эргыч, Аннушка. Але марте гинеколог дене учётшыкат шым шогал, ышташ жап шумек, вашкеполышым ўжымат, тыйын паспорттен дене больницыш возым. Иктат нимомат ыш тогдае — кў тушто фотографийым да шкендым тагастарен шогаш тўналеш. Причёскемат тыйын гаяк. Молыжо — проблеме деч посна.

— Но...

— Ш-ш-ш... Умылтарем. Мыланем кок тылзе наре илаш кодын. Онкологий отделенийыште пашам ятыр ий ыштем. Раш палем — мо тугай рак. Шке рентгенолог улам. Консультацийыш мемнан профессор деке пурышым, мўшкыран улмем нерген каласышым, да тудо мане: «Кўлан йочат кодеш? Тый тиде азам кызыт молан ыштет? Тулыкеш кодын орла-

наш гын, абортум гына темлем, тиддеч ушанрак кангашым мый веле огыл пуэн кертат. Аннушка, ача лұмым возымо графаште тыйын Сергеетым возымо. Йоча пуйто тичмаш ешеш шочын. От кудалте вет Павликем? Тендан эргыда — уже армийыште, контракт почеш Таджикистан мландеш служитлаш кодаш. А тиде (омса могырыш кидше дене ончыктыш) шонтеммашеш тыланет энгертыш лиеш.

— Маруся, мый денем ончылгоч кангашаш ок лий ыле мо? Кузе йодде тыге ыштылыш? — Анна никузе ушым налын ок сене, шинчавүдшө веле кучен кертдымын йога. — Ончем, конешне. Но... (шұлышыжө пытыш) ала эше тёрланен кертат да шкеак йочатым ончен куштен сенет?

— Уке, Аннушка, — ондале йолташ ватыжым Поленова. — Тыйын лұмет дене Павликим ыштымемже түрлө чарак деч коранаш полша, опекунством да монь оформитлен коштман огыл, тушто палет мочоло документым ыштыман? Жап ден нервум веле пытарет. Нотариусым ұжынам. Кечывал деч вара мөнгышкак толеш. Пачерым эргымлан пөлек семын возыктем. Таче тыште малет, эрла Павлик дене коктын ялыш каеда. А мый шкенан онкологий отделенийыш возам. Кузе пытартыш кечылам эртарысем тыланет ужаш нимолан. «Каен колтымекем», увертарат...

...Анна Михайловна йочам ончаш кўлмө амал дене пашаштыже кужу отпускум оформитлыш. Марийжылан телефон дене кузе моштыш, туге умылтарыш, тудыжо нимомат ыш ойло. Садак ок тол.

Ялыште «Анук йочам ыштен» манме да пычыриклан вуйым кок могырыш рўзкалыме дене серлагышт. Көлан кызыт енг илыш кўлеш? Тек шкеныштым палат да эскерат. Суртым адак нудыжлан ончаш ұшанышат, олесе пачерыште ила.

Павлик таза эрге кушкеш. Шинчаже поснак мотор, тавысе келге вўд гай тўсан, шинчапунжо кужу-кужу. Чызе шөр деч посна гынат, лұмын ыштыме да ужалыме кочкышетымат кумылын кочкеш, вийым пога.

Маруся кок тылзымат илен ыш шукто. Чеверласыш. Тойышт. Икмыняр жап гыч, телым, омсасе видеодомофоныш йынгыртышт. Анна ончале: тушто пушкыдо меран почым ала-кө рўзкала.

Омсам почмеке, военный форман пөрьен койылаштыш. Пеш шыргыжеш.

— Прапорщик Зайцев прибыл на массаж! — кидшым сангашкыла нөлталын, рўзалтыш тудо. — А те Анна улыда? Маруся тендан нерген мыланем шукертак каласкален ыле. Кушто шкеже? О! А тиде эше могай герой тыште коеш?

— Павлик.

— Сай лұм. Кушто содыки пачер оза? — кок велке коштеш, ончыштеш, чарныде кутыра. Меран поч гыч мастарын ыштен сакыме гирляндым йоча кровать валне кечымым ужо.

— Тынаре погынен? Модаш пушкыдо вет? Наза адак иктым.

— Да-а-а, — шуялтыш Шалимова. — Меран поч дене меран иге модеш ынде. А массажым тыланда тетла нигө ышташ ок тўнал. Мый специалист омыл. Маруся... — ұдырамашын логарышкыже комыля тольо, — ...шўгарлаште. Кушто кийымыжым, кўлеш гын, иктаж гана ончыктем. Нелеш ида нал — чайым ом темле...

Анна саде прапорщиклан нимом тетла ыш ойло. Молан? Шотшо могай? Тетла тышке ынже тол, меран почым ынже нумал...